

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Шкляр В.О.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

НАСИЛЬСТВО НАД ДИТИНОЮ У СІМ'І: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Проблема насильства в сім'ї є актуальною у всьому світі, у кожній країні. Уже досить тривалий час наша держава намагається виробити ефективні та універсальні засоби протидії насильству в сім'ї, одним з яких є розробка й прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Уповноважений Президента України з прав дитини М. Кулеба восени 2018 року заявив, що «кожна третя дитина в Україні страждає від фізичного насильства з боку батьків чи від бідності».

Проблема полягає в тому, що:

- більшість випадків насильства над дітьми в нашій країні є латентними;
- донедавна національне законодавство не відповідало міжнародним стандартам;
- широке застосування сімейно-правових санкцій за порушення прав дитини створювало можливості уникнути кримінальної відповідальності особам, винним за будь-який вид насильства над дитиною.

У грудні 2017 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в якому запропоновано нові засоби боротьби з насильством. Прийняття Закону повинно сприяти імплементації міжнародних стандартів протидії насильству, забезпечити комплексний підхід до запобігання будь-яким формам насильства, розширити коло осіб, які підпадають під дію чинного законодавства.

Прийняття у 2019 році Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України» стало логічним продовженням діяльності законодавця по посиленню боротьби із домашнім насильством, кроком, який забезпечив практичну реалізацію окремих положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2].

Метою роботи є вивчення ставлення суспільства до жорстокого поводження з дітьми, застосування тілесних покарань, а також практик виховання дітей батьками (на основі власного соціологічного дослідження, проведеного серед дітей 12-17 років та дорослих жителів міста Славути) та визначенні стану нормативно-правового забезпечення попередження насильства в сім'ї на міжнародному національному рівнях; з'ясування перспектив його розвитку в Україні шляхом узагальнення сучасних методів їх запобігання. Здійснено порівняння європейського та національного досвіду спроби вирішення даного питання. У роботі присутній аналіз чинного законодавства, зокрема Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Приділена увага і певним прогалинам, які пов'язані із застосуванням положень закону на практиці.

Аналізуючи проблему насильства в сім'ї, Україна враховує досвід держав Західної Європи і Північної Америки, де ця проблема досліджена і вирішується ефективніше, ніж в Україні. До прикладу у Швеції, де ще у 1979 році було заборонено фізичне покарання дітей, у Франції парламент вносить поправки до законів, що роблять покарання більш жорстким.

Досвід країн Європи свідчить про важливість притягнення винної особи до юридичної відповідальності, що мінімізує можливість скоєння кривдником подібних протиправних вчинків у майбутньому.

Дослідження доводить, що в країнах Європи кількість дітей, які є жертвами домашнього насильства в 8-12 разів нижча, ніж в Україні.

У 2014–2015 роках на замовлення проекту Ради Європи «Зміцнення та захист прав дітей в Україні», проводилося всеукраїнське дослідження «Громадська думка з питань насильства стосовно дітей» вивчалися соціальні орієнтації, як дорослих жителів України, так і дітей 12-17 років [3]. Аналогічне дослідження було проведено у 2019 році в нашому місті з метою з'ясування ставлення

дітей та дорослих до проблеми насильства в сім'ї над дитиною та поведінки дітей у разі виявлення насильства щодо них.

У ході дослідження було опитано 394 дитини та 276 дорослих респондентів. З них: осіб жіночої статі – 45%, чоловічої – 55%. Методи опитування – письмове анкетування та усне опитування.

Респондентам було запропоновано дати відповіді на запитання чи піддавалися вони будь-коли домашньому насильству та якими були їхні дії в такому випадку. Отримані результати були порівняні з результатами всеукраїнського опитування, що дало змогу зробити певні висновки про випадки домашнього насильства над дитиною в нашому місті.

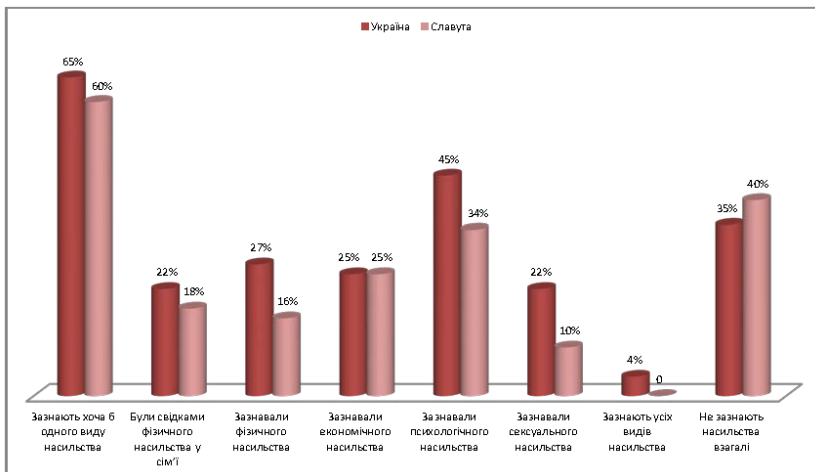
Порівнюючи результати на Всеукраїнському та місцевому рівнях можна зробити висновки, що в Україні зазнають хоча б одного виду насильства 65% респондентів, в Славуті – 60%. Були свідками фізичного насильства – 22% та 18% відповідно. Зазнавали фізичного насильства – 22% та 16%, економічного насильства зазнавали 25% в Україні та в нашому місті. Зазнавали психологічного насильства – 45% та 34% відповідно, сексуального насильства – 22% та 10%. Усіх видів насильства – 4% та 0% у місті. Не зазнають насильства взагалі – 35% в Україні, в Славуті – 40% респондентів.

Найбільш розповсюдженими в сімейних стосунках є саме психологічна форма насильства: грубість (48% сімей), приниження один одного (14% сімей), а також фізичне насильство – побиття (6% сімей) [4, с. 108].

При цьому варто зазначити, що справжні масштаби досліджуваного протиправного діяння неможливо відобразити в жодній статистиці. Це пов'язано з тим, що багато фактів насильства в сім'ї залишаються латентним явищем. Вищевикладене зумовлює необхідність посилення й удосконалення протидії насильству в сім'ї [5].

Поведінка дітей, у разі скоєння насильства над ними: вищий ступінь довіри у нашому місті мають шкільні психологи та родичі, менший – Нацполіція (лише 3% порівнюючи з 16% по Україні). Лише 10% дітей у місті лишаються наодинці зі своїми проблемами, по Україні цей відсоток набагато вищий (53%).

В цілому загальний показник насильства над дітьми у нашому місті на 5% менше, ніж по всій Україні.

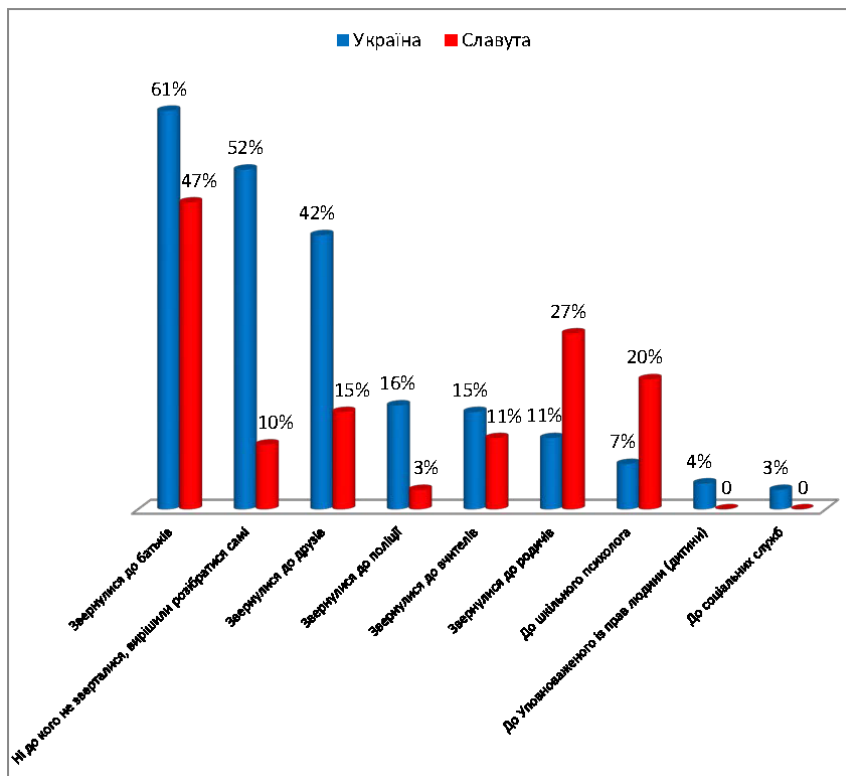
Рис. 1. Громадська думка з питань насильства стосовно дітей

Джерело: розроблено автором

Як бачимо з поданих вище діаграм проблема насильства над дитиною в сім'ї є невирішеною тому сподіваємося, що прийняття нового закону посприє зменшенню кількості випадків насильства над дитиною.

Покарання за випадки домашнього насильства в Україні визначили відповідно до нового законодавства у вигляді 150-240 годин громадських робіт, арештом до 6-ти місяців або позбавленням волі на строк до 5-ти років. Раніше використовувалися лише штрафні санкції.

Новацією Закону є правові дефініції: дитина-кривдник, запобігання домашньому насильству, оцінка ризиків, обмежувальний припис, терміновий заборонний припис, програма для кривдника, Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Крім того, у Законі визначено запобіжні заходи, які дозволяють державним органам зреагувати на факти домашнього насильства, припинити його вчинення та усунути загрозу повторного насильства.

Рис. 2. Поведінка дітей у випадках вчинення насильства щодо них
Джерело: розроблено автором

Згідно з новими законами, держава зобов'язана відкрити достатню кількість притулків для осіб, постраждалих від домашнього насильства, а також запровадити цілодобову «гарячу лінію», оператори якої приймали б інформацію про такі злочини і невідкладно передавали її поліцейським, а також надавали б консультації та допомогу жертвам такого насильства.

Статті Кримінального кодексу України доповнено новими обставинами, які обтяжують покарання, в тому числі вчинення злочину у присутності дитини, розширено коло видів тілесних ушкоджень, а наявності яких діяння кваліфікується як тяжке тілесне ушкодження, запроваджується кримінальна відповідальність за

невиконання обмежувальних заходів або не проходження програми для кривдників. Такі правопорушення караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років.

Нові Закони передбачають створення в Україні інфраструктури для корекційних програм, спрямованих на «формування у кривдника нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків» [6, с. 281].

Однак має певні прогалини, пов'язані із застосуванням положень Закону на практиці: залишається без відповіді питання місця перебування кривдника, невідома доказова база для застосування обмежувальних приписів; невіршеним залишається питання захисту людей, які стали свідками насилля.

Таким чином, врахувавши позитивний досвід країн Європи наша держава прийняла Закон, що в цілому відповідає європейським стандартам у сфері протидії насильству в сім'ї. З урахуванням правової системи України, її національних особливостей вважаємо, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» має кардинально змінити ситуацію та запровадити позитивні заходи у сфері протидії насильству в сім'ї над дитиною.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 5. – Ст. 35.

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 5. – Ст. 34.

3. Результати опитування громадської думки з питань насильства стосовно дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016803040d9>

4. Виклики для українського законодавства, пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: за результатами круглих столів: 16 червня 2016 року, Верховна Рада України; 29 червня 2016 року, ХНУВС. – К.: [ФОП Москаленко О.М.], 2016. – 140 с.

5. Конституція України: чинне законодавство станом на 16 січня 2019 р.: Офіц. текст – К.: Алерта, 2019. – 80 с.

6. Пивоваров В.В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству / В.В. Пивоваров, А.В. Ілліна // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 1. – С. 280-284.